

Κίνδυνος αποβιομηχάνισης...

Ο πρώην υπουργός Οικονομίας και Ενέργειας της Γερμανίας, Peter Altmaier, μίλησε στο Athens Security Forum που διοργάνωσε στις 24/11 στην Αθήνα, το Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ). Είπε πολλά και ενδιαφέροντα για το νέο γεωπολιτικό περιβάλλον που δημιουργήσε η ρωσική εισβολή, τους κινδύνους για την ασφάλεια της Ευρώπης.

Και βεβαίως, αναφέρθηκε εκτενώς στην πολύπλευρη κρίση (ενεργειακή, οικονομική, γεωπολιτική) που δοκιμάζει τη χώρα του, όπως και όλες τις ευρωπαϊκές χώρες και την Ευρώπη ως σύνολο.

Δεν είναι εύκολο να αμφισβητήσει κανείς τον ευρωπαϊσμό του κ. Altmaier. Ήταν υπουργός Οικονομίας της Γερμανίας (2019-2021) όταν η Ευρώπη έκανε το μεγάλο άλμα της δημιουργίας του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης κι ήταν ο ίδιος, μαζί με τον Γάλλο ομόλογό του Bruno Le Maire, που ζήτησαν με κοινή τους επιστολή προς την Κομισιόν, το 2019, τη διαμόρφωση μιας «Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη Βιομηχανία». Στην ομιλία του, στο συνέδριο του ΙΔΙΣ, εξέφρασε πολύ ανοικτά την απογοήτευσή του για την χαμηλή -για να το πούμε ευγενικά-λειτουργικότητα του γαλλογερμανικού άξονα στις μέρες μας.

Ο κ. Altmaier είναι ευρωπαϊστής αλλά είναι και Γερμανός. Κι όταν αρχίζουν και συγκεντρώνονται μαύρα σύννεφα πάνω από τον ουρανό της γερμανικής οικονομίας, που στηρίζεται κατεξοχήν στην ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας της, οι Γερμανοί -αλλά όχι μόνον οι Γερμανοί- κάνουν «στιδήποτε χρειάζεται»-για να θυμηθούμε την ιστορική φράση του Mario Draghi, όταν επρόκειτο για τη σωτηρία του ευρώ.

Ο Peter Altmaier δεν είναι σήμερα βουλευτής και το κόμμα του (CDU) βρίσκεται στην αντιπολίτευση. Ωστόσο, χωρίς να αναφερθεί ρητά στην πρόσφατη απόφαση της γερμανικής κυβέρνησης να επιδοτήσει με 200 δις. ευρώ τις επιχειρήσεις της, εμμέσως πλην σαφώς, την υπερασπίστηκε: Εάν αρχίσει να βήχει η Γερμανία, θα κρυώσει όλη η Ευρώπη, είπε χαρακτηριστικά. Με άλλα λόγια, εάν οδηγηθεί σε ύφεση η μεγαλύτερη οικονομία της ευρωζώνης, καμία χώρα δεν θα μείνει στο απυρόβλητο.

Όμως ο μεγαλύτερος εφιάλτης της Γερμανίας δεν είναι η ύφεση. Όλοι άλλωστε προεξοφλούν σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης της ευρωπαϊκής οικονομίας το 2023 και αρκετοί θεωρούν δεδομένο ότι ορισμένες χώρες θα μπουκώσουν σε ύφεση.

Ο χειρότερος εφιάλτης της Γερμανίας -και όχι μόνο της Γερμανίας-είναι η αποβιομηχάνιση. Γιατί όταν δρομολογηθεί, πολύ δύσκολα αντιστρέφεται και οι συνέπειες στην ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας και στην απασχόληση είναι βαριές και μακροχρόνιες.

Όταν ξέσπασε ο πόλεμος στην Ουκρανία, η ευρωπαϊκή βιομηχανία και ιδιαίτερα η βιομηχανία έντασης ενέργειας βρισκόταν ήδη υπό μεγάλη πίεση. Είχε προηγηθεί το σοκ της κρίσης του COVID-19 και ταυτοχρόνως ήταν αντιμέτωπη με την τεράστια πρόκληση του μετασχηματισμού της, στο πλαίσιο της υλοποίησης της ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και των κλιματικών στόχων της Ένωσης.

Ας μη γελιόμαστε: ήταν πρωτίστως η ανάγκη στήριξης της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, ώστε να μην πληγεί ανεπανόρθωτα η ανταγωνιστικότητά της, που οδήγησε στις ρηξικέλευθες αποφάσεις για τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης.

Σήμερα είναι αλλιώς. Η εκτόξευση του ενεργειακού κόστους, σε συνδυασμό με τις αβεβαιότητες ως προς την ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού, οι πληθωριστικές πιέσεις και τα ερωτηματικά ως προς τις αντοχές του χρηματοπιστωτικού συστήματος αλλάζουν άρδην τα δεδομένα και κλονίζουν συθέμελα την ευρωπαϊκή βιομηχανία. Εργοστάσια μειώνουν την παραγωγή τους, κάποια οδηγούνται σε κλείσιμο και άλλα εξετάζουν τη μετεγκατάστασή τους σε τρίτες χώρες. Στα λόγια, όλοι ομνύουν υπέρ της ανοικτής οικονομίας και του ελεύθερου εμπορίου, στην πράξη έχει επανέλθει ο προστατευτισμός κι αντί του ελεύθερου ανταγωνισμού βιώνουμε τον ανταγωνισμό των κρατικών ενισχύσεων.

Τις πρώτες μέρες μετά την ανακοίνωση του κολοσσιαίου πακέτου επιδοτήσεων της γερμανικής κυβέρνησης, εκφράστηκε δυσφορία από αρκετές ευρωπαϊκές πρωτεύουσες αλλά και «σοβαρή επιφύλαξη» -για να το πούμε κομψά- από δυο κορυφαίους Επιτρόπους, τους κ.κ. Breton και Gentiloni.

Και είναι λογικό: Ο θεμέλιος λίθος της Εσωτερικής Αγοράς είναι οι κανόνες ισότιμου ανταγωνισμού και το πολύ αυστηρό πλαίσιο για τις κρατικές ενισχύσεις. Αν δεν υπάρχουν ισότιμοι κανόνες ανταγωνισμού, εάν οι ισχυρές οικονομίες μπορούν να στηρίζουν τις επιχειρήσεις τους με πακέτα μαμούθ, σε βάρος των επιχειρήσεων των πιο ευάλωτων οικονομιών της Ευρώπης, δεν υπάρχει Ενιαία Αγορά στην Ευρώπη.

Δεν θα έπρεπε να είναι έτσι αλλά αυτά συμβαίνουν όταν δεν βρισκόμαστε σε «κανονικούς καιρούς». Έχουν περάσει λιγότερο από δυο μήνες από την ανακοίνωση της γερμανικής κυβέρνησης και οι αντιδράσεις έχουν μετριαστεί, ενώ και άλλες χώρες ακολουθούν τον ίδιο δρόμο. Και δεν είναι μόνο οι μεγάλες οικονομίες. Η Δανία π.χ. ανακοίνωσε στις αρχές Νοεμβρίου πρόγραμμα στήριξης των επιχειρήσεων έντασης ενέργειας ύψους 3,4 δις. Η Γαλλία, που και αυτή είχε αρχικώς ενοχληθεί από την «μονομερή» κίνηση του Βερολίνου, ανακοινώνει διαδοχικά πακέτα στήριξης των ενεργοβόρων επιχειρήσεων, για να διευκολύνει τον πράσινο μετασχηματισμό τους.

Γιατί είναι διπλή η πρόκληση για τη βιομηχανία σήμερα. Η πρώτη αφορά την αντιμετώπιση του πρωτοφανούς κόστους ενέργειας και η δεύτερη τις τεράστιες επενδύσεις που επιβάλλει ο πράσιнос και ψηφιακός μετασχηματισμός. Γιατί, πέραν των κλιματικών στόχων, η Ευρώπη θεωρεί ότι σε αυτό το πεδίο, των νέων πράσινων τεχνολογιών, θα παιχτεί το παιχνίδι της τεχνολογικής ηγεμονίας του αύριο. Σήμερα, επιδοτείται με τεράστιους πόρους η πράσινη μετάβαση και αύριο η ίδια η αγορά θα «βγάλει εκτός» τους μη συμβατούς με τους νέους κανόνες.

Αυτό το παιχνίδι παίζουν και οι ΗΠΑ. Με τα ίδια μάλιστα «εργαλεία», των κολοσσιαίων κρατικών ενισχύσεων. Ο «τραμπισμός» μπορεί να υπέστη βαριά ήττα στις ενδιάμεσες εκλογές αλλά το κίνημα MAGA (Make America Great Again) παραμένει ισχυρό κι έχει χαρακτηριστικά που διαπερνούν οριζόντια και τα κόμματα και την αμερικανική κοινωνία.

Σχολιάζοντας τον αμερικανικό νόμο για τη μείωση του πληθωρισμού (Reduction Inflation Act) -με τον οποίο δίνεται σημαντική έκπτωση φόρου για κάθε επιλέξιμο συστατικό που παράγεται σε εργοστάσιο στις ΗΠΑ, αλλά και για κάθε νέα εγκατάσταση ή αναβάθμιση εργοστασίου σε αμερικανικό έδαφος-ο Γάλλος υπουργός Οικονομικών, Bruno Le Maire, δήλωσε προ 15νθημέρου ότι «αυτό μπορεί να προκαλέσει μεγάλο σοκ στην ευρωπαϊκή βιομηχανία» και «είμαστε αποφασισμένοι να μην το επιτρέψουμε». Ωστόσο, ο νόμος έχει εγκριθεί από το Κογκρέσο και είναι βέβαιο ότι, τουλάχιστον στα βασικά του σημεία, δεν πρόκειται να αναιρεθεί. Τί μπορεί λοιπόν να κάνει η Ευρώπη; Να διαμορφώσουμε το δικό μας «MEGA» (Make Europe Great Again) είτε τις προάλλες ο πάντοτε οραματιστής Πρόεδρος Macron, αλλά όλοι ξέρουμε, κι εκείνος κι εμείς, ότι δυστυχώς είμαστε ακόμη πολύ μακριά από αυτό το στόχο.

Ελλείπει λοιπόν κοινής ευρωπαϊκής απάντησης, το πιθανότερο είναι να απαντήσουν με νέες επιδοτήσεις-μαμούθ, για να στηρίζουν τη βιομηχανία τους και να εμποδίσουν την αποβιομηχάνιση, οι οικονομίες της Ευρώπης που δημοσιονομικά το αντέχουν.

Κι εμείς, πού είμαστε μέσα σε όλα αυτά;

Εάν συγκρίνουμε με το πού βρισκόμασταν εμείς μόλις λίγα χρόνια νωρίτερα, μπορεί κανείς να πει ότι η ελληνική βιομηχανία έχει πετύχει ένα μικρό θαύμα:

Το 2021, οι εξαγωγές αγαθών -εκτός πετρελαιοειδών- αυξήθηκαν κατά 24% σε σχέση με το 2019, ενώ το πρώτο οκτάμηνο του 2022 η αξία των εξαγωγών σημείωσε νέα αύξηση κατά 24, 6% και διαμορφώθηκε στα 22, 8 δις. ευρώ, σύμφωνα με στοιχεία του Ινστιτούτου Εξαγωγικών Ερευνών και Σπουδών του ΣΕΒΕ. Τον Σεπτέμβριο, ο Πρόεδρος του Συμβουλίου Οικονομικών Εμπειρογνομόνων, Μ. Αργυρού είχε δηλώσει ότι η Ελλάδα «έχει όλες τις προϋποθέσεις να αποτελέσει την ευχάριστη

εξαγωγική έκπληξη της Ευρώπης», τονίζοντας μάλιστα ότι η χώρα έχει αρχίσει να παρουσιάζει «επιδόσεις πρωταθλήτριας» και στις εξαγωγές τεχνολογίας, ως συνολικό ποσοστό επί των εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων!

Κάπου εδώ όμως, σταματούν τα «καλά νέα» κι έρχεται η ανησυχία και ο προβληματισμός. Οι εντυπωσιακές εξαγωγικές επιδόσεις της βιομηχανίας το 2021 και το πρώτο 8μηνο του 2022 αντικατοπτρίζουν ένα περιβάλλον ριζικά διαφορετικό από το σημερινό. Οι επιπτώσεις της πολύπλευρης κρίσης, της εκτόξευσης των ενεργειακών τιμών, του πληθωρισμού και της οικονομικής αβεβαιότητας έχουν αρχίσει να επηρεάζουν τη βιομηχανική παραγωγή τους τελευταίους μήνες.

Στην Ευρώπη, δεν έχουμε καταφέρει ακόμη να βρούμε ένα κοινό βηματισμό. Κινούμαστε σε ένα περιβάλλον «ανταγωνισμού επιδοτήσεων» και η ελληνική βιομηχανία, σε ένα τέτοιο περιβάλλον, είναι χαμένη «από χέρι».

Η Ελλάδα, δεν έχει τα δημοσιονομικά περιθώρια να μπει σε αυτή την κούρσα των επιδοτήσεων. Πακέτα-μαμούθ για τη στήριξη της βιομηχανίας δεν μπορεί να δώσει, μπορεί όμως και πρέπει να της δώσει το απαραίτητο οξυγόνο για να κρατηθεί «ζωντανή». Πρώτα απ' όλα, χρειάζεται να διασφαλιστεί ένα ανεκτό κόστος ενέργειας για την περίοδο της κρίσης -το κάνουν οι Γερμανοί αλλά και άλλες χώρες, εκτός των πακέτων των επιδοτήσεων, με τη δέσμευση ότι οι βιομηχανίες που θα επωφεληθούν δεν θα κλείσουν, δεν θα απολύσουν και δεν θα μετεγκατασταθούν.

Και δεύτερον, χρειάζεται να υλοποιηθούν το ταχύτερο οι δεσμεύσεις -εθνικές και ευρωπαϊκές- που εξασφαλίζουν πρόσβαση της ενεργοβόρου βιομηχανίας σε πράσινη ενέργεια, κατά προτεραιότητα.

Μέχρι να «ξυπνήσει» η Ευρώπη και να συνειδητοποιήσει ότι οι εθνικοί εγωισμοί και ο κατακερματισμός της Ενιαίας Αγοράς θα αποβεί τελικά σε βάρος όλων και βεβαίως της συνοχής της Ευρώπης ως σύνολο, εμείς πρέπει να κάνουμε ό,τι μπορούμε για να διατηρήσουμε το «μικρό θαύμα» που συντελέστηκε τα τελευταία χρόνια, ζωντανό. Δεν υπάρχει οικονομία ισχυρή, ανθεκτική και εξωστρεφής, χωρίς ισχυρή βιομηχανία.

Άννυ Ποδηματά

Δημοσιογράφος, σύμβουλος Ευρωπαϊκών Θεμάτων «Ελληνική Παραγωγή-Συμβούλιο Βιομηχανιών για την Ανάπτυξη», πρώην Αντιπρόεδρος ΕΚ